

РУРАЛІСТИЧНІ ЗАСАДИ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ НАУКОВОГО КОЛОКВІУМУ
ЗА МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ
6 ЖОВТНЯ 2016 РОКУ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПРОМИСЛОВОСТІ

РУРАЛІСТИЧНІ ЗАСАДИ
ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ
АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ
УКРАЇНИ

Матеріали наукового колоквіуму
за міжнародною участю
6 жовтня 2016 року

Одеса
Фенікс
2016

Р 87 **Руралістичні засади збалансованого розвитку агропродовольчої сфери України** : матер. наук. колоков. за міжнар. участю (м. Одеса, 6 жовтня 2016 р.) / кафедра економіки промисловості Одеської націон. акад. харчових технологій. – Одеса : Фенікс, 2016. – 52 с.

ISBN 978-966-928-082-4

У збірнику подано тези доповідей наукового колоквиуму. В них обґрунтовано руралістичні засади збалансованого розвитку агропродовольчої сфери, висвітлено теоретичні та практичні питання економічного розвитку підприємств аграрного сектора, соціальної та екологічної складових рурального простору.

Для професорсько-викладацького складу, докторантів, аспірантів та студентів економічних спеціальностей та фахівців галузі харчової промисловості

УДК 338.436(477)(063)
ББК 65.321(4Укр)я43

ISBN 978-966-928-082-4

© Одеська національна академія
харчових технологій, 2016
© Оформлення ПП «Фенікс», 2016

АДАПТИВНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ М'ЯСОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

На сьогодні, враховуючи мінливість зовнішнього середовища, в якому функціонують вітчизняні харчові підприємства, актуальним питанням стає процес їх адаптації до несподіваних дій середовища, а також розробка ефективного механізму функціонування підприємств в складних економічних умовах. До числа харчових галузей, які знаходяться в економічній небезпеці, слід віднести, насамперед, м'ясопереробну. Це пов'язано з тим, що для збільшення прибутку та зменшення витрат м'ясопереробні підприємства фальсифікують продукцію, знижують цінність і корисність м'ясних продуктів, а це викликає складнощі їх економічної адаптації до ринкових коливань.

Розглядаючи адаптивність криз призму поняття стійкості, її можна представити у вигляді прагнення до стану стійкої рівноваги, яке передбачає пристосування параметрів системи до постійно змінюваних параметрів зовнішнього середовища [2].

У широкому сенсі, адаптація є частиною або випадком управління та, як будь-яке управління, є організацією такого цілеспрямованого впливу на об'єкт, при якому досягаються намічені цілі. Звідси, метою адаптації є забезпечення виживання та ефективного функціонування підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища, досягнення стратегічної стійкості господарюючого суб'єкта [3].

У сучасній практиці управління адаптація суб'єктів господарювання до мінливого зовнішнього середовища і пов'язаними з ними впливами окремих факторів середовища може бути параметричною та структурною.

Параметрична адаптація допускає зміну параметрів внутрішніх систем підприємства, таких як освоєння виробництва нової продукції або нової технології, зміна ринків збуту або цінової політики підприємства. В свою чергу, структурна адаптація передбачає зміну самої структури внутрішньої системи підприємства, появу нових внутрішніх систем, реорганізацію або ліквідацію існуючих.

Відповідно до проведеного дослідження діяльності вітчизняних м'ясопереробних підприємств, що стосується зміни структури внутрішніх систем підприємств (проведення реконструкції, розширення, технічного переозброєння) з періоду заснування підприємств до 2011 року, були отримані наступні результати (див. табл.) [5, с. 279–280]:

Література

1. Калугина З.И. Российская деревня в лабиринте реформ: социологические зарисовки / З.И. Калугина, О.П. Фадеева. – Новосибирск: ИЭОПП СО РАН, 2009. – 339 с.
2. Методология и общие контуры концепции перестройки управления аграрным сектором советского общества / Т.И. Заславская, В. Д. Смирнов, А. Н. Шапошников. – Новосибирск: ИЭОПП, 1987. – 39 с.
3. Нечипоренко О.В. Хозяйственные уклады российского сельского социума: модели и стратегии развития / О.В. Нечипоренко, В.В. Самсонов // Вест. РГНФ. – 2012. – № 4 (169). – С. 50–61.
4. Устойчивое развитие сельского хозяйства и сельских территорий: зарубежный опыт и проблемы России / Отв.ред. Н.Ф. Глазовский, А.В. Гордеев. – М.:Т-во науч. изданий КМК, 2005. – 615 с.
5. Losch B. Rural Transformation and Late Developing Countries in a Globalizing World: Comparative Analysis of Rural Change / B. Losch, E. White. – Washington, DC: World Bank, 2011. – 308 p.
6. Lowe P. European agricultural and rural development policies for the 21st century / P. Lowe // A New Rural Agenda. – London: IPPR, – 2006. – P. 29–45.
7. Ploeg, J.D. Revitalizing agriculture: farming economically as starting ground for rural development / J. D. Ploeg // Sociologia Ruralis. – 2000. – № 40 (4). – P. 497–511.

Павлов О. І

*д. е. н., професор, завідувач кафедри економіки промисловості
Одеська національна академія харчових технологій*

АГРОПРОДОВОЛЬЧА СФЕРА В СИСТЕМІ РУРАЛІСТИЧНИХ ЗНАНЬ

Руралістичні (від англ. rural – сільський) знання – це система синтетичних (інтегральних) різноманітних теоретичних і емпіричних відомостей, які продукуються економічною, соціальною, географічною, історичною, етнологічною, управлінською й іншими науковими дисциплінами та акумулюються в руралістиці як міждисциплінарній науковій галузі. Дослідницьке поле руралістики складають руральність (сільськість) як певний стан суспільного буття, пов'язаний з аграрним способом виробництва матеріальних благ, сільським способом життя; руральним розвитком як суспільним процесом, що відбувається в межах сільської територіальної підсистеми; руралізацією – суспільним явищем розповсюдження руральності на міську територіальну підсистему; руралізм як світогляд та ідейна течія або система поглядів прибічників руральності.

В наших попередніх наукових публікаціях визначено сутність теоретичних засад руралістики [1], місце руралістичного підходу у до-

слідженні сільських територій [2], зміст рурального дискурсу міждисциплінарних наукових досліджень [3], в яких доведено, що об'єктом руралістики є сільський простір, атрибутами якого є соціум, природне середовище та виробництво.

Своє місце, на наше переконання, в системі руралістичних знань посідає й агропродовольча сфера. Слово «сфера» є спорідненим з терміном «простір» й означає область певних дій, межі розповсюдження, середовище, оточення. Базовим для слосполучень «руральний простір» та «агропродовольча сфера» є термін «агро», який характеризує все те, що має відношення до землеволодіння, землерозпорядження та землекористування. «Агро» у прив'язці до «продовольства» вказує на вид господарської діяльності, що пов'язана, з одного боку, з вирощуванням сільськогосподарської продукції та переробкою відповідної сировини в певному просторовому середовищі – з іншого. Це просторове середовище є розподіленим між міським та сільським простором й одночасно сполученим через приміську зону (рис. 1).

Рис. 1. Сполученість сільського та міського просторового середовища

Внаслідок взаємодії територіальної системи «село–місто» на їх стику, у приміській зоні, яка перетворюється на сполучені посудини, утворюється урба-руральне («змішане», перехідне) просторове середовище. Це просторове середовище поступово розширює свої межі під впливом просторової «експансії» міст на оточуюче приміське середовище, маятникової міграції сільського населення та переїзду на постійне місце проживання у сільську місцевість мешканців міст. Саме у приміській зоні посилюються функціональні зв'язки між сільським та міським просторовим середовищем. У зв'язку з цим з'являється обоюдно перспективність розвитку, яка з часом має перетворитися на сільсько-міський континуум як конвергенцію міста і села [4, с. 57–58].

Саме формування єдиного урба-рурального просторового середовища актуалізує науковий пошук концептуального обґрунтування цього об'єктивного процесу на руралістичних засадах.

Руралістика як міждисциплінарна наукова галузь має певні переваги перед галузевими та міжгалузевими науковими дисциплінами за своєю спрямованістю, дослідницькими парадигмами та більш універсальним теоретичним і методологічним інструментарієм. Генезис та еволюція руралістичних знань є певним чином відгуком на виклики глобалізації, сучасний етап розвитку якої спонукає науковців змішувати акценти з об'єкту дослідження на проблеми розвитку науки та практики господарювання, що виникають в процесі універсалізації та спеціалізації людської діяльності.

Частіше за все міждисциплінарний характер наукових досліджень відбиває ту проблематику, яка притаманна складним за своєю структурною будовою конгломеративним системам, до яких саме належить агропродовольча сфера (рис. 2).

Рис. 2. Структура агропродовольчої сфери

З трьох складових агропродовольчої сфери дві – виробнича та соціальна мають дискретно-просторовий характер, тобто розподілені між селом (виробники сільськогосподарської продукції та сировини) та містом (працівники переробних та харчових підприємств). Хоча вертикально інтегровані підприємства холдингового типу функціонують на сільських територіях, проте місцем їх реєстрації є міста. Згідно проведеного у 2013 році дослідження, жоден з власників або керівників агрохолдингів не проживав на селі, а серед власників середніх агропідприємств таких виявилось лише 30–50 % [5, с. 25].

Що стосується підприємств переробної та харчової промисловості, то практично усі вони знаходяться у містах. Навіть невеликі молокопе-

реробні підприємства та цехи з переробки м'яса, винзаводи, що раніше функціонували в центрах адміністративних районів, ще у 1990-ті роки припинили тут свою діяльність. За умови розгортання на селі кооперації та контрактації, їх відновлення сприяло б створенню місцевих територіальних кластерів з урахуванням спеціалізації та їх чи інших районів на виробництві окремої сільськогосподарської продукції.

За рекомендаціями науки та вимогами практики господарювання сільськогосподарське виробництво, переробка й харчова промисловість та торгівля мають функціонувати не розрізнено, а в єдиному просторово-технологічному ланцюзі з урахуванням обопільних інтересів кожної з його ланок, забезпечуючи високу економічну ефективність та якість продукції, що виробляється.

Отже, агропродовольча сфера має функціонувати з урахуванням принципів агропромислової інтеграції, а саме [6, с. 83]:

- природного і історично обумовленого тандему «сировина – переробка»;
- зворотного зв'язку між вимогами галузі споживача (переробника) до галузі виробника (постачальника);
- скорочення розриву у просторі і в часі між надходженням сировини і продовольства до споживача;
- дії синергетичного ефекту, тобто спільного (інтегрованого) результату діяльності сільського господарства, переробних галузей і торгівлі продовольством.

Дотримання перелічених принципів сприяло б формуванню відповідних регуляторних пропорцій [6, с. 83]:

- між обсягами виробництва сільськогосподарської сировини та можливостями її своєчасної заготівлі та ефективної переробки;
- між обсягами виробництва продовольчих товарів та можливостями їх зберігання, транспортування та своєчасної реалізації споживачу;
- між вартістю одержаного продовольства та платоспроможним попитом населення.

Предметом наукового інтересу руралістики є не тільки питання забезпечення збалансованого розвитку сільського господарства та харчової промисловості, а й дослідження природного і соціального середовища сільського простору, стан якого загрожує продовольчій та національній безпеці країни.

Аналіз процесів, що відбуваються в межах агропродовольчої сфери на руралістичних засадах має подвійне пізнавальне значення. З одного боку, це значно збагачує знання про сутність агропродовольчої сфери

та вирішує проблеми рурального розвитку, що мають відношення суто до сільського середовища – з іншого.

Література

1. Павлов О. І. Сутність теоретичних засад руралістики: понятійно-категоріальний апарат / О. І. Павлов // Економіка АПК. – 2016. – № 5 (259). – С. 30–37.
2. Павлов О. І. Агроекономічний, фізиекономічний, соціоекономічний та руралістичний підходи до дослідження сільських територій / О. І. Павлов // Економіка АПК. – 2016. – № 1 (255). – С. 56–63.
3. Павлов О. І. Руральний дискурс міждисциплінарних наукових досліджень / О. І. Павлов // Економіка України. – 2016. – № 6 (655). – С. 59–67.
4. Sorokin P. A. Principles of Rural-Urban Sociology / P. A. Sorokin, C. C. Zimmerman. – NY.: Henry and Company, 1929. – 284 p.
5. Гадзало Я. М. Наукові основи розвитку аграрного підприємництва та сільських територій за селозберігаючою моделлю (наук. доповідь) / Я. М. Гадзало, В. М. Жук. – К.: ННЦ ІАЕ, 2015. – 40 с.
6. Хорунжий М. Й. Принципи і пропорції, що регулюють розвиток агропродовольчого сектору / М. Й. Хорунжий // Проблеми ринку продовольчих ресурсів України: зб. наук. праць за матеріалами Першої наук.-практ. конф., 10 квітня 2013 р.; Ін-т продовольчих ресурсів НААН. – К.: ННЦ ІАЕ, 2013. – С. 83–84.

Рябоконт В. В.

*магістрант кафедри економіки промисловості
Одеська національна академія харчових технологій*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ ВИНОРОБНОЇ ГАЛУЗІ

Однією з головних причин системної кризи в економіці України є значні труднощі з відтворенням оборотного капіталу, основною функцією якого є забезпечення безперервного процесу виробництва і обігу. Велика кількість підприємств і цілі галузі майже повністю позбулися власних оборотних коштів. Це стосується і вітчизняного виноробства. На сьогоднішній день матеріаломісткість виробництва і літома величина запасів на одиницю новоствореної вартості підприємств галузі набагато вище, ніж в найбільш конкурентоспроможних економіках.

Актуальність проблем управління оборотним капіталом промислового підприємства, в тому числі виноробного, обумовлюється необхідністю постійного вдосконалення методик та впровадження теоретичних підходів при прийнятті рішень, пов'язаних з підвищенням ефективності використання оборотного капіталу та необхідності забезпечення належного рівня ліквідності.

Метою роботи є аналіз теоретичних та методичних основ управління оборотним капіталом промислового підприємства, дослідження сучасного стану виноробної промисловості України, а також формулювання пропозицій щодо підвищення ефективності управління оборотним капіталом підприємств.

Управління використанням оборотного капіталу становить найбільш велику частину управління використанням виробничого капіталу та капіталу взагалі. Це пов'язано з великою кількістю елементів активів, сформованих за рахунок оборотного капіталу, що вимагає індивідуалізації управління; високою динамікою трансформації видів оборотного капіталу, його високою роллю в забезпеченні ліквідності та рентабельності діяльності підприємства.

При аналізі оборотного капіталу слід звернути увагу на наявність чистого оборотного капіталу, тобто позитивної різниці між оборотними коштами і кредиторською заборгованістю. Відсутність позитивного чистого оборотного капіталу є серйозним фактором ризику, тому що свідчить про нездатність підприємства погасити свою кредиторську заборгованість за рахунок оборотних коштів, що може спричинити за собою ризик нарахування пені, штрафів, судових розглядів – аж до банкрутства. Зростання оборотного капіталу позитивно впливає на кредитоспроможність підприємства. Однак необхідно розглядати динаміку оборотного капіталу в контексті всієї діяльності підприємства, і, перш за все, порівнювати її з динамікою обсягів реалізації [1, с. 122]. Оборотний капітал легко піддається зміні в процесі диверсифікації операційної діяльності підприємства і має високу ліквідність. У той же час частина оборотних активів, що знаходиться в грошовій формі і в формі дебіторської заборгованості, значною мірою схильна до втрати вартості в процесі інфляції. Тимчасово вільні оборотні активи не генерують прибутку; більш того, зайві товарно-матеріальні запаси викликають додаткові операційні витрати по їх зберіганню [2, с. 136].

На сьогоднішній день ефективність управління оборотним капіталом визначає загальну економічну ефективність виробництва та господарювання в цілому. Ця теза ще більш актуальна для галузей зі значним виробничим та операційним циклом, оскільки саме на підприємствах цих галузей відбувається значне відволікання коштів у неліквідні елементи оборотного капіталу, що значно обмежує можливості самофінансування не тільки розширеного, а й простого відтворення ресурсів підприємства. Саме такою галуззю є виноробство.

Виноробна галузь є однією з найбільш потенційно ефективних серед усіх харчових. Це зумовлено, насамперед, особливостями продукції,

Зміст

Берегова Т.А. АДАПТИВНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ М'ЯСОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ	3
Великий П.П., Бочарова Е.В. СМЫСЛЫ ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ САМООРГАНИЗУЮЩИХСЯ ГРУПП ЖИТЕЛЕЙ ГОРОДА	7
Дідух С.М., Кулаковська Т.А. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВІДМІНИ ДЕРЖАВНОГО ЦІНОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ПРОДУКТИ ХАРЧУВАННЯ	15
Лобоцька Л.Л. РОЛЬ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ПРОДУКЦІЄЮ В УКРАЇНІ	19
Мартинюк О. М. ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК РУРАЛЬНА СКЛАДОВА ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ	23
Мореханова М.Ю. МЕЖСЕМЕЙНЫЕ СЕТИ СОЦИАЛЬНОЙ ПОДДЕРЖКИ КАК ИНСТРУМЕНТ ЗАЩИТЫ ОТ СОЦИАЛЬНЫХ РИСКОВ И ОБЕСПЕЧЕНИЯ СТАБИЛЬНОСТИ ДОХОДОВ СЕЛЬСКОГО НАСЕЛЕНИЯ	26
Нечипоренко О.В. СОВРЕМЕННЫЕ РИСКИ РЕСТРУКТУРИЗАЦИИ АГРОПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ СФЕРЫ: ОТ ГЛОБАЛЬНОГО К ЛОКАЛЬНОМУ	30
Павлов О. І АГРОПРОДОВОЛЬЧА СФЕРА В СИСТЕМІ РУРАЛІСТИЧНИХ ЗНАНЬ	34
Рябоконь В. В. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ ВИНОРОБНОЇ ГАЛУЗІ	38
Салахутдинова Р.Р., Вологжина Е.Р. РИСКИ ТАНСФОРМАЦИИ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ СФЕРЫ РОССИЙСКОГО СЕЛА: ОПЫТ РЕГИОНАЛЬНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ	42
Самофатова В. А. СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ	46

Наукове видання

РУРАЛІСТИЧНІ ЗАСАДИ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Матеріали наукового колоквиуму
за міжнародною участю

6 жовтня 2016 року

Друкується в авторській редакції. Відповідальність за інформацію,
викладену в публікаціях, несуть автори